

Ліпський В.В., здобувач
відділу макроекономіки та державного управління
*Причорноморський науково-дослідний інститут
економіки та інновацій, м. Одеса*

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ ІНВЕСТИЦІЙ, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ

Ліпський В.В. Економічний зміст та сутність економічних категорій інвестицій, інвестиційний процес, інвестиційний проект. В статті проаналізовано сучасні підходи до трактування таких економічних категорій, як «інвестиції», «інвестиційний процес», «інвестиційний проект». Запропоновано різні види класифікацій інвестицій в залежності від віднесення їх до однієї з груп: матеріальних, фінансових та нематеріальних. Обґрунтовано класифікацію інвестицій за критерієм призначення інвестування. Виявлено різницю між визначеннями «інвестиційний процес» та «інвестиційний проект».

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційний проект, класифікація інвестицій, матеріальні інвестиції, фінансові інвестиції, нематеріальні інвестиції.

Липский В.В. Экономическое содержание и сущность экономических категорий инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционный проект. Экономическое содержание и сущность экономических категорий инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционный проект. В статье проанализированы современные подходы к трактовке таких экономических категорий, как «инвестиции», «инвестиционный процесс», «инвестиционный проект». Предложены различные виды классификаций инвестиций в зависимости от отнесения их к одной из групп: материальных, финансовых и нематериальных. Обосновано классификацию инвестиции по критерию назначения инвестирования. Выявлены различия между определениями «инвестиционный процесс» и «инвестиционный проект».

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционный проект, классификация инвестиций, материальные инвестиции, финансовых инвестиции, нематериальные инвестиции.

Lipskyi V.V. Economic content and essence of economic categories of investment, investment process, investment project. The article analyzes modern approaches to the interpretation of economic categories such as "investment", "investment process", "investment project". Different types of investment classifications are offered depending on their classification into one of the groups: material, financial and intangible. The classification of investments according to the criterion of investment is substantiated. The difference between the definitions of "investment process" and "investment project" is revealed.

Key words: investment, investment process, investment project, investment classification, tangible investments, financial investments, intangible investments.

Постановка проблеми. Провідними економічними категоріями інвестиційного аналізу є терміни «інвестиції», «інвестиційний процес», «інвестиційний проект», який економісти розуміють по-різному. Згідно словника іноземної мови, термін "інвестиції" (у перекладі з німецької) – це грошові витрати на будівництво основних засобів та виробництво товарів, які є результатами вкладання інвестицій. Латинська «investire» означає одягати, покривати, оточувати; тобто все, що відбувається навколо нас, і що призначено для задоволення конкретних потреб. З часом інвестиції набули значення всіх видів економічних процесів, в результаті яких виникають довговічні об'єкти та засоби для задоволення вищезазначених потреб. Інвестиції розуміються по-різному теоретиками і практиками. Визначення цієї категорії залежить, зазвичай, з потреб досліджень, області знань. Цікавою є комбінація визначень інвести-

цій, сформульованих на основі економічних наук – макроекономіки і мікроекономіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фактичний підхід до інвестування сучасними вченими-економістами видно з порівняння теорій науки: через призму руху товарів або через призму руху грошей. Американські макроекономісти Д. Р. Камершен, Р. Б. Маккензі і К. Нардінеллі [1; 2] визначили термін «інвестиції» таким чином: «Ми не розуміємо купівлю акцій або облігацій індивідуальними покупцями, але придбання засобів виробництва для компанії. Інвестиції – закупівля засобів виробництва – виробничих підприємств, обладнання, багатоквартирних будинків та зміни запасів, які можуть бути використані в виробництво інших товарів і послуг». За даними інших авторів: Д. Бегг, С. Фішер і Р. Дорнбуш [3, 4], які пишуть: «Інвестиції, це покупки нових капітальних засобів та товарів під-

приємствами», аналогічну позицію має Р. Хол [5], який говорить, що інвестиції складаються із придбання нових будинків, заводів, запасів. Широке та загальне визначення терміну «інвестиції» надає В. Беренс, Р. М. Хавранек [6] та ін. Автори пишуть: «Інвестиції можна визначити як довгострокові залучення економічних ресурсів для виробництва та отримання чистої вигоди в майбутньому. Головним аспектом такого визначення є трансформація фондів власних та позикових. Втім, потребує уточнення, розширення класифікації інвестицій та визначення різниці між такими поняттями, як «інвестиційний проект», «інвестиційний процес».

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану розвитку морських портів, виявленні проблем та перспектив подальшого розвитку з урахуванням загроз та можливостей зміцнення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Як показали дослідження, ширшим є так званий грошовий підхід до інвестицій, до цієї категорії відносяться автори відносять матеріальні інвестиції, фінансові та інвестиційні в нематеріальні активи. Х. Блом і К. Людер [7] пишуть: «Інвестиції мають форму витрат на фізичне та фінансове обладнання, витрати на дослідження та розробку, супроводження, освіту та рекламу». Е. Ф. Брехем [8] пише про інші функції інвестицій. Це: «продаж, аналіз окремих цінних паперів, що визначають оптимальний портфель для даного інвестора.» У наступній публікації Е. Ф. Брехем і Л. С. Гапенський [9] дають визначення інвестицій в нерухомість і вони пишуть наступним чином: «термін інвестицій відноситься до основних засобів, які використовуються у виробництві». Іншим підходом до поняття «інвестиції» є дифініція Е. У. Девіса і Дж. Пойнтонна. Вони стверджують, що: «Інвестиції залежать від готовності власників нерухомості відмовитися від свого поточного споживання і заощадження капіталу, а потім переведення доходів з цього капіталу в інвестиції». Автори наголошують на аспекті походження капіталу для інвестицій. За допомогою цього вони широко розуміють цю категорію.

Значимо, що категорія «інвестиції» може мати більше одного значення, в економіці це стосується покупки фізичного активу, наприклад, фабрики, обладнання або акції, та/або придбання житла індивідуальним покупцем. Для фахівця з фінансового ринку це слово означає придбання акцій або облігацій. В обох випадках покупець хоче мати прибуткові активи. Ключовим фактором інвестицій для нього є їх рентабельність. Спостерігається диверсифікація визначення терміна «інвестиції», М. Бріксом і Р. Матковським, які пояснюють його таким чином: «Інвестиції в макроекономічному плані – це інвестиції речові, а з точки зору мікроекономіки – інвестиції, це придбання цінних паперів. Фінансові інвестиції в макроекономічному сенсі, лише створюють вторинну торгівлю активами, які вже існують на

ринку, в результаті чого немає створеного нового потоку товарів». Дж. Чарнек формулює визначення інвестицій як: «Витрати фінансових ресурсів та/або власну роботу зі створення (створення з нуля, збільшення, перетворення і т.п.) активів – у вигляді матеріальних об'єктів власності, цінних паперів та/або знання з метою можливості використовувати цей ресурс для отримання відповідних пільг». Г. Гаврон також широко досліджує поняття інвестицій і пише: «Інвестиції – це свідомо витрачені кошти компанії спрямовані на збільшення його доходів у майбутньому. Інвестиції в результаті використання фінансових ресурсів створюють або збільшують майнові активи, фінансові активи та нематеріальні активи підприємства».

Подібно до UNIDO, з акцентом на грошові потоки визначаються фізичні інвестиції В. Плути і Т. Джеджуга: «Матеріальні інвестиції розуміються як витрати (негативне значення грошового потоку у початковому періоді), понесені для збільшення основних фондів компанії, яка буде отримувати вигоду на довгі роки (позитивні значення грошового потоку у пізніші роки)». К. Марсинек використовує інвестиційну категорію і заявляє: «Взагалі інвестування визначається як фінансове зобов'язання будь-якого підприємства в надії отримати майбутні вигоди». Автор вважає що, це доля фінансових ресурсів не на поточне споживання (утримання від споживання), а на їхнє інше залучення, від якого очікуються певні переваги в майбутньому. Важливою особливістю інвестування є те, що вартість фінансових зобов'язань, що вкладається сьогодні і зараз, є відомими, а майбутні вигоди є можливі і не певні. Таким чином, основою для інвестування є відмова від поточного споживання для майбутніх невизначених вигод. Можна погодитись із розумінням грошових інвестицій як монетарно-капітальних витрат на фінансові, фактичні та нематеріальні активи з метою майбутніх вигод, з прийнятим рівнем ризику.

З цього визначення випливають наступні види інвестицій (рис. 1):

- фінансові інвестиції (або капітальні вкладення: акції, облігації, депозити та інші);
- матеріальні (включають матеріальні складові активів компанії) – їх реалізація в основному створення матеріальних об'єктів власності;
- нематеріальні (вони складають розмір і структуру нематеріальних активів – освіта, дослідження і розробки, ІТ-системи, патенти, реклама, і так далі).

Загальною рисою матеріальних, фінансових та нематеріальних інвестицій є необхідність залучення певного капіталу, як правило, протягом відносно тривалого періоду часу, з яким пов'язано невизначеність і ризик досягнення передбачуваних вигод. Відмінності між зазначеним вище видами інвестицій, крім розглянутої сфери, також стосуються ступеня ліквідності і характеру генерованих ефектів.

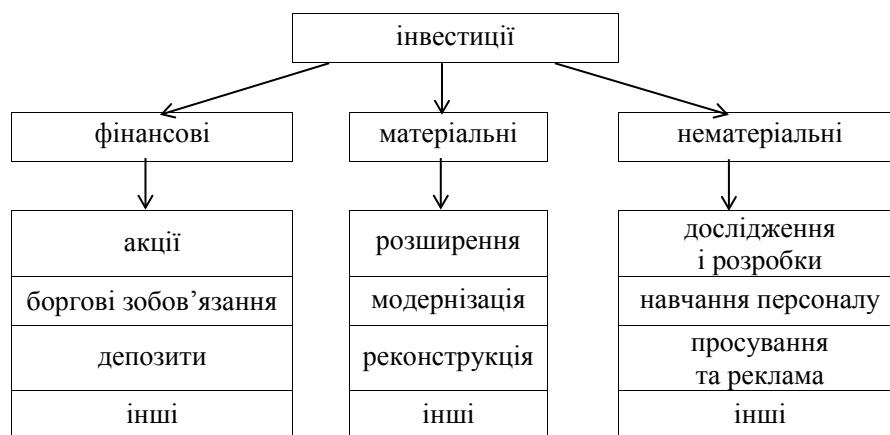

Рис. 1. Види інвестицій з позиції монетарного підходу

У випадку фізичних інвестицій вплив вимірюється рівнем прибутку або надлишку коштів, у випадку фінансових інвестицій – ефект є доходом у вигляді відсотків і дивідендів, а також різниця між ціною купівлі та продажем. Водночас слід підкреслити, що фізичні та фінансові інвестиції є взаємодоповнюючими та не конкурентними.

Інший розподіл інвестицій відрізняє прибуткові та неприбуткові інвестиції. Для інвестицій прибутковим імпульсом до досягнення є досягнення фінансової вигоди, у той час як для неприбуткових інвестицій основною перевагою є задоволення конкретних потреб індивідуальних та соціальних.

М. Брікс і Р. Матковський класифікують інвестиції за критерієм призначення інвестування. Ця класифікація дозволяє, на думку авторів, вийти за рамки макроекономіки, що представляє собою матеріальний підхід (рис. 2).

Інвестиції компанії складаються з багатьох різних видів діяльності їх можна класифікувати з різних точок зору. Звісно, наведені в статті класифікації інвестицій, звичайно, не є вичерпними, втім вони демонструють широкий спектр діяльності, що класифікується як інвестиції.

Категорія інвестицій, особливо матеріальних інвестицій, може бути суттєво розширена, шляхом

формулювання таких термінів як «інвестиційний процес» та «інвестиційний проект».

На додаток до терміну «інвестиції», ці категорії є одними з ключових понять, пов'язаних з предметом дослідження. По суті, інвестиційний проект і процес є категоріями не ідентичними, ними акцентується увага на різні аспекти, різні підходи.

В цілому, підприємство пов'язане з функціональним підходом, а проект з підходом щодо вирішення певного завдання.

«Проект» це набір запланованих, взаємопов'язаних заходів, метою якого є створення або модернізація фінансових, місцевих і часових ресурсів основних засобів. Іншими словами, інвестиційний проект є цільовим, відображенням в матеріальному та фінансовому відношенні інвестиційної програми, запланованої на реалізацію в даній області, орієнтованої на досягнення очікуваного ефекту.

Також слід звернути увагу на практичний аспект інвестиційного проекту, обрання з кількох альтернативних проектів, визначення меж підприємства. Часто конкретні задачі викликають дії поза межами підприємства, тому фінансовий та матеріальний обсяг проекту, які повинні охоплюватися аналізом, часто визначається в довільній формі. Також у випадку проектного фінансування, наслідки його

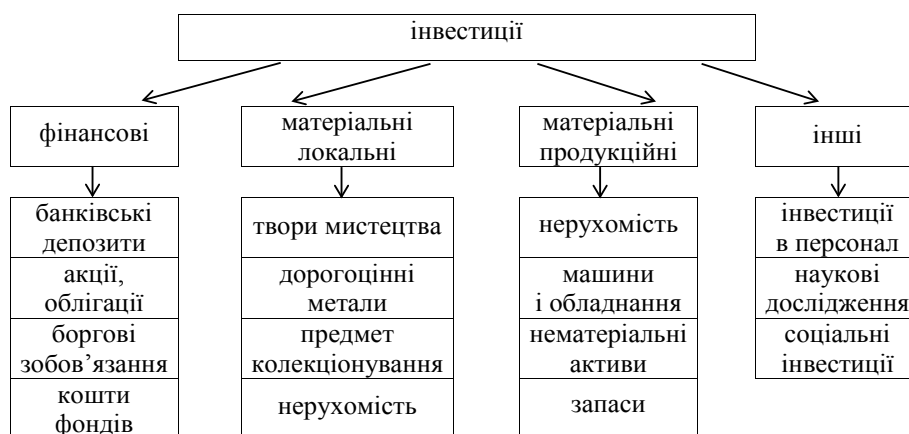

Рис. 2. Класифікація інвестицій за критерієм призначення інвестування

реалізації можуть виходити за межі області прямих зв'язків, а також завдяки різноманітності задіяних суб'єктів, а також диверсифікованого ризику.

В інвестиційному проекті, діяльність, спрямована на велику кількість незалежних суб'єктів, що реалізують конкретні завдання у визначеному місці і у визначений термін часу, до завершення всього проекту в цілому і досягнення поставленої мети. При цьому необхідно пам'ятати про наступні характеристики проекту:

- чітко визначена мета;
- разовий характер дії з точки зору поставленої мети;
- складність дії;
- участь багатьох автономних організацій.

Інвестиційний проект складається з багатьох завдань різного характеру та обсягу, які можуть функціонувати самостійно і одночасно принести відчутний, вимірний ефект. Отже, інвестиційний проект є комплексним, це означає, що у документації під таким проектом розуміється вся робота, послуги та постачання обладнання, в рівні необхідному для досягнення поставленої мети виробництва підприємства і всіма, пов'язаними з ними капітальними витратами. Крім того, слід наголосити, що «інвестиційний проект» всебічно включає матеріальний обсяг інвестицій (предмет або інший матеріальний продукт з обладнанням), призначений для реалізації країні призначення, місце розташування та час, що характеризуються конкретним життєвим циклом. Цей цикл починається з витрат на підготовку та реалізацію інвестицій, а закінчується надходженнями від продажу ліквідованого об'єкта, якщо подивитися на інвестиційний проект через призму грошового потоку.

Також можна класифікувати заходи, які здійснюються підприємствами за щодо підготовки та реалізації інвестиційних проектів (рис. 3):

У свою чергу, термін «інвестиційний процес» часто розглядається як відображення інвестиційного проекту, але через призму діяльності, пов'язаної з підготовкою інвестиції, реалізацією та використанням створених нею ресурсів. Як наслідок, інвестиційний проект створює процес з певним характерним циклом. Мета самого проекту є «оптимальне» поєднання всіх технічних та економічних елементів, з урахуванням мінімального ризику.

Мірою успіху проекту є його реалізація протягом встановленого періоду та у межах запланованого бюджету та дотримання цілей проекту (діапазон), задоволеність клієнтів (якість) та відсутність втрат у ресурсах (рис. 4).

Рис. 4. Вимірювання успішності проекту

Всі категорії цілей, іноді суперечливі, взаємопов'язані, можуть істотно відрізнятися від одного проекту до іншого, для деяких проектів пріоритет може бути відданий одній з цілей.

Цікаву класифікацію інвестиційних проектів пропонує Е. Ф. Бригхам. Беручи до уваги досвід американських підприємств цей економіст виділяє наступні категорії інвестиційних проектів:

- обмін – обслуговування;
- обмін – зниження витрат;
- розвиток існуючих продуктів або ринків;
- розширення нових продуктів та ринків;

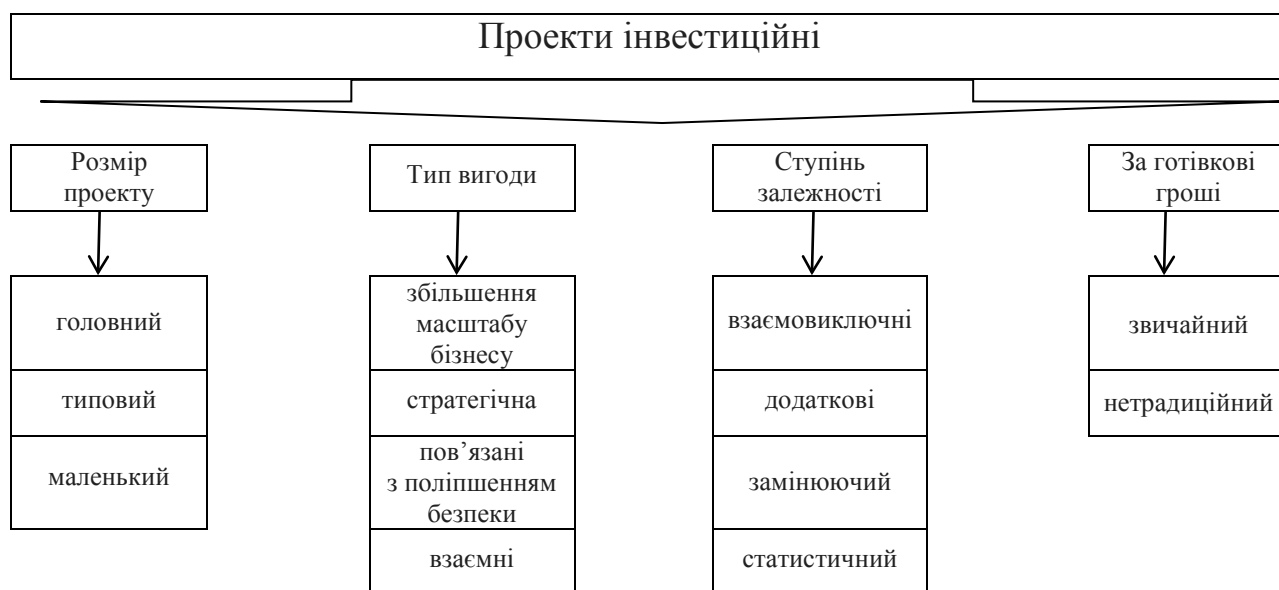

Рис. 3. Класифікація інвестиційних проектів за заходами щодо їх реалізації

- проекти, пов'язані з безпекою праці та охороною навколишнього середовища.

Для нашого подальшого дослідження актуальним є розподіл інвестиційних проектів через призму їх розміру. Особливо важливою є категорія так званих «великих проектів», інвестиційних проектів, які мають велике економічне та соціальне значення. Це особлива підмножина інвестиційних проектів, що здійснюються суб'єктами як комерційного сектору так і державного сектору. Властивістю цих проектів є: капіталомісткість проекту та тривалий інвестиційний цикл, труднощі в оцінці майбутніх ефектів проекту та його ефективності, суттєвий вплив проектів на навколишнє середовище та його фінансові наслідки, високий ризик і специфічність джерел фінансування. Серед неекономічних наслідків реалізації великих проектів слід виділяти, серед інших, соціологічні та екологічні аспекти. Великі проекти є різноманітними і складними, оскільки вони можуть мати вплив одночасно як позитивний так негативний вплив.

Крім того, необхідно не тільки розпізнавати, але і фінансово оцінити вплив складних соціальних та екологічних проблем, пов'язаних з даним проектом, що може бути надзвичайно важким. Великі інвес-

тиційні проекти, характеризуються специфічними особливостями і вимагають конкретного підходу на всіх етапах життя інвестиційного проекту.

Висновки. Отже, в умовах обмежених фінансових можливостей і зростаючих інвестиційних потреб, проектне фінансування як метод фінансування інвестицій має використовуватися в Україні, включаючи макроекономічний, мікроекономічний, фінансовий підходи. Фінансовий підхід до інвестицій, іншими словами через рух грошей, є практичним підходом. Під «інвестиціями» будемо розуміти цілеспрямоване витрачання капіталу для досягнення очікуваних вигод у майбутньому, з урахуванням рівня ризику, встановленого інвестором. Переваги стосовно інвестиційного проекту не тільки заключаються в матеріальних, фінансових вигодах, а і може означати задоволення інвесторів, задоволення конкретних соціальних потреб. Проектне фінансування займається матеріальними, фінансовими та інвестиційними проектами. Зміст прийнятих визначень показує, що в ситуації, коли ми говоримо про конкретні інвестиції, то треба розрізняти терміни «інвестиції», «інвестиційний проект» та «інвестиційний процес».

Список літератури:

1. David R. Kamerschen, Richard B. McKenzie, Clark Nardinelli. Houghton Mifflin Company, 1989. https://books.google.com.ua/books/about/Economics.html?id=IV_uAAAAMAAJ&redir_esc=y.
2. Microeconomics. David R. Kamerschen, Richard B. McKenzie, Clark Nardinelli. Houghton Mifflin, 1989, 639 p.
3. D. Begg, S. Fischer and R. Dornbusch, "Economics," 3rd Edition, McGraw-Hill, London, 1991.
4. D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, Economics, McGraw-Hill Education, Maidenhead 2008, pp. 1-95.
5. Hall S., Leyshon A. Financialization, Space and Place / Sarah Hall, Andrew Leyshon // Regional Studies. – 2013. – Vol. 47(6). – P. 831-833.
6. Berens V., Havranek P.M. Guidelines for industrial feasibility studies: translation from English (revised edition). Moscow, AOZT "Interjeksper", 1995. – 343 p. 4.
7. Blohm H., Lüder K, Investition, München 1991, za Dziworska K., Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000, s. 9.
8. Бригхем, Юджин Финансовый менеджмент: Полный курс [Текст]: в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалев. – СПб.: Экономическая школа, 1998. – (Библиотека «Экономической школы»; Вып. 20). Т. 1. – [Б. м.: [б. и.], 1998. – 497 с. – ISBN 5-900428-30-3.
9. Ю. Бригхем, Л. Гапенски ; пер. с англ. под ред. А. Дорофеев. – 10-е изд. Финансовый менеджмент [Текст] / Ю. Ф. Бригхэм, М. С. Эрхардт; пер. с англ.
10. Davis E.W., Pointon J., Finanse i firma, PWE, Warszawa 1997, s. 22.
11. Bryx M., Matkowski R., Inwestycje w nieruchomości, Poltex 1999, s. 47.